

Ключевые слова: банки, налогообложение, налоговый менеджмент, налоговые инструменты управления налоговым процессом, методика, налоговый учет, методика бюджетирования налогов.

Lemishovska O.S. Methodological support of the processes of the banks of tax

In the article the content, functionality and principles of methods of tax administration process components banking institutions. A typical development and improvement of methods of tax accounting processes of budgeting, tax planning.

Keywords: banks, taxation, tax management, tax management tools tax processes, methods, tax accounting, budgeting technique taxes.

УДК 336.71(477)

Ст. викл. І.Р. Лукановська¹, канд. екон. наук;

доц. В.А. Сидоренко², канд. екон. наук; доц. О.Г. Сербина³, канд. екон. наук

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ МАЛИМИ БАНКАМИ

Досліджено особливості світового досвіду функціонування малого банківництва. Проаналізовано та обґрунтовано можливість його застосування в Україні. Розглянуто складові процесу практичного використання зарубіжного управлінського досвіду українським малим банком.

Ключові слова: банківська система, малі банки, регіональні банки, ризик-менеджмент, управління ризиками.

Вступ. Банківська система у тій чи іншій країні складається з різноманітної кількості та різних видів банків, що зумовлено історією розвитку. Роль банків досить різна і їхнє місце визначається законодавством держави, де вони наділяються певними функціями. Одним із принципово важливих значень банків є виконання ними ролі посередників в економічній системі. Одним із перших, хто описав цю властивість банків, був американський економіст Ірвінг Фішер (1867-1947 рр.). У своїй праці "Теорія відсотка" (The Theory of Interest) він описав механізм, коли банки збільшують споживання одночасно і у тих, хто володіє надлишком ресурсів, і тих, у кого виникає їх нестача [3].

Метою дослідження є висвітлення особливостей функціонування малих банків зарубіжних країн та управління ними й можливості його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить досвід розвинених країн, саме малі банки є надійною основою банківської системи. У США частка малих банків є значною. Це зумовлено тим, що у США малі банки виконують функції, якими великі банки не займаються. Малі банки пропонують для своїх клієнтів особливі програми. Наприклад: в одному банку працює дитячий куточок, у другому – більше займаються обслуговуванням пенсіонерів, третій займається обслуговуванням клієнтів за кермом, безпосередньо в автомобілях (навіть цілодобово).

¹ Тернопільський НЕУ;

² Київський національний торговельно-економічний університет;

³ Дніпропетровська державна фінансова академія

Значна кількість малих приватних банків функціонує у Швейцарії. Головний принцип їх роботи – знати свого клієнта. Такий банк надає клієнту не тільки банківські, але й консалтингові, аналітичні, юридичні послуги. Банк не просто виконує функцію зберігання грошей, він допомагає клієнту написати бізнес-план, відкрити рахунок нової компанії, правильно оформити договір, купити нерухомість і т.ін. Використовують досвід Швейцарії такі країни, як: Угорщина, Люксембург, Ліхтенштейн, Латвія. Малий банк – це серйозний консультативний інститут, який допомагає малим і середнім підприємствам правильно вести бізнес-процеси, а в Україні існує потреба в таких банках.

На наш погляд, не можна обійти увагою досвід діяльності регіональних банків Німеччини. Під регіональними банками Німеччини розуміють фінансові установи, які здійснюють свою діяльність у межах однієї адміністративно-територіальної одиниці (федеральної землі), а власниками яких є органи влади (уряд землі), котрі є гарантами цих банків.

Експерти з фінансових питань, аналізуючи доцільність існуючого механізму діяльності регіональних банківських установ, висловлювали думки, що надання їм державної допомоги ставить регіональні державні банки у привілейоване становище порівняно з приватними. Особливо це стало актуальним в умовах фінансової кризи, яка вплинула на банківський сектор більшості країн світу. Більше того, останнім часом постає питання щодо необхідності державних регіональних банківських установ як окремої ланки банківської системи в сучасних умовах глобалізації та концентрації фінансового капіталу. На нашу думку, це пов'язано з відміною державних гарантій та переглядом критеріїв відповідальності регіональних банків, а саме – скасуванням субсидій і підвищенням податкового навантаження та ставки рефінансування. Внаслідок цього та під впливом фінансової кризи показники рентабельності регіональних банків мали тенденцію до зниження. Для того, щоб вплинути на стан речей, федеральний уряд Німеччини у жовтні 2008 р. почав застосовувати заходи щодо поліпшення ситуації в державному банківському секторі у трьох основних напрямках:

- забезпечення гарантій і поручительств, щоб запобігти дефіциту ліквідності;
- проведення рекапіталізації проблемних регіональних банків;
- реалізації їх боргових цінних паперів на міжбанківському ринку.

В Україні наразі немає підстав для обговорення подібних питань, оскільки відсутність законодавчо визначеного статусу регіонального банку не сприяє регіоналізації банківської діяльності. Але, вивчаючи досвід Німеччини, можна стверджувати, що присутність таких установ у складі банківської системи є доцільним. Їх функціонування, на наш погляд, сприятиме вирішенню проблем, що стоять перед економікою України, – підтриманню підприємств реального сектора, зокрема, розвитку малого і середнього бізнесу, здійсненню природоохоронних заходів підвищенню життєвого рівня населення.

Вважаємо, що суспільна ефективність діяльності регіональних банків забезпечується тим, що вони:

- зацікавлені у розвитку економіки адміністративно-територіальної одиниці, в яку вкладаються банківські ресурси, що пояснюється економічною залежністю таких банків від регіонального потенціалу;

- знають специфіку регіону та особливості місцевої економіки, можуть реагувати на потреби місцевих клієнтів, діяти швидко й оперативно;
- фінансують регіональні інвестиційні проекти, виступаючи інституційними інвесторами;
- характеризуються інституціональною відповідальністю (хоча й частковою) за рахунок присутності коштів органів регіональної та місцевої влади у капіталі;
- як правило, не здійснюють спекулятивних операцій, що позитивно впливає на підвищення довіри до регіональних банків.

Шляхами стимулювання створення та розвитку регіональних банківських установ в Україні може бути реалізація таких заходів: перегляд та удосконалення нормативно-правової бази функціонування банківської системи щодо можливості створення регіональних банків, зокрема у питаннях ліцензування, встановлення мінімального розміру капіталу, дотримання нормативів тощо; створення належних умов для поширення регіональних банків у кожній області України шляхом освоєння відповідних фінансових ринків; підтримка таких банків місцевою та регіональною владою за рахунок участі в капіталі, а також диверсифікації (за організаційно-господарською формою діяльності – як приватні, так і державні та кооперативні) регіональних банків; сприяння підвищенню довіри населення до регіональних, невеликих за розміром банків, підкреслюючи їх стабільність і роль для регіону.

Набутий досвід діяльності регіональних банківських установ Німеччини може стати важливим фактором вдосконалення банківської системи України, оскільки ці банки є одним із головних важелів у розбудові економіки території свого розташування. Розуміння сутності регіональних банків в Україні в подальшому може сприяти різносторонньому вивченню не лише загального складу регіональної банківської системи, а й окремих аспектів її впливу на соціально-економічний розвиток регіону.

У США, країнах Євросоюзу, в Японії, Індії у діяльність банків, зокрема і малих, впроваджується управління безперервністю бізнесу (Business Continuity Management або BCM). BCM – це цілісний управлінський процес, який дає змогу ідентифікувати потенційні загрози та створити основу для забезпечення стійкості та можливості ефективно реагувати на проблеми, які загрожують інтересам головних акціонерів, репутації, брэнда та вартості основних активів. Вивчаючи публікації у періодичних виданнях, нерідко політики і банкіри висловлюють думки щодо необхідності істотного скорочення загальної кількості банків в Україні. Так, О. Савченко вважає, що в Україні має залишитися 5-6 великих банків, які будуть домінувати у наданні банківських послуг, і 15-20 середніх і малих банків, які будуть мати регіональний чи якийсь спеціальний бізнес [6, с. 13].

За досить поширеною думкою, оздоровлення і зміцнення банківських систем трансформаційних економік повинно характеризуватися подальшим скороченням числа банків, концентрацією пасивів у найбільших банках. При цьому ступінь конкуренції прямо залежить від величини активів. І тому жорстка конкуренція у середовищі великих банків буде супроводжуватися їх внутрішньою організаційною перебудовою, зокрема розвитком мережі філій [1, с. 99]. Як результат цього, малі регіональні банки будуть витіснені могутнішими великими банками.

Посилатися на досвід сусідів чи розвинених держав є часто недоречним, некоректним. Так, кількість банків в Україні приблизно втричі більша, ніж у Польщі чи Казахстані, уп'ятеро – ніж у Чехії й Угорщині, удев'ятеро – ніж у Словаччині та Словенії. Водночас, кількість банків в Україні в розрахунок на 1 млн жителів перебуває на рівні Чехії, Словаччини, Угорщини та Казахстану (оскільки кількість населення у цих країнах у 3-10 разів менша). Україна має у 2,5 раза менше банків на 1 млн населення порівняно з Росією (8,6), але майже в стільки ж разів більше, ніж у Польщі (1,5). Однак у Польщі, наприклад, окрім 57 великих універсальних комерційних банків, існує ще близько 600 малих кооперативних банків. У нас же з понад 600 зареєстрованих кредитних спілок активно працюють максимум 40-50 [2].

З іншого боку, наші найближчі сусіди не є ідеальними для наслідування. Якщо порівнювати кількість українських банків із їхніми аналогами у США чи країнах Західної Європи, то виявиться, що в США діють близько 10 тис. комерційних банків (36 банків на 1 млн жителів), у п'ятнадцяти країнах – "старих" членах ЄС – 8,4 тис. (16 банків на 1 млн жителів) [2].

Втім, спроби усереднювати, диференціювати й інтегрувати всі ці показники навряд чи допоможуть визначити оптимальну кількість банків. Адже, окрім різних географічних і соціальних особливостей, у кожній з країн своя структура економіки. І тому структури банківських систем будуть різними, оскільки вони багато залежать від способів фінансування, які сформувалися історично, національної економіки, структури заощаджень (залежать від демографічної ситуації), способів нагромадження, обсягу та розподілу доданої вартості, стану зовнішньоторговельного і платіжного балансу тощо.

На кожному етапі розвитку країна може мати потребу в різній кількості банків. І якщо Україна буде ринковою економіку, то тільки ринок має визначити скільки країні потрібно таких фінустанов. Зарубіжні малі банки значну увагу приділяють підтриманню довіри з боку його клієнтів. Так, велика увага під час кризи приділялася підтриманню позитивного іміджу малого банку серед населення. З цією метою забезпечувалася наявність готівкових коштів у касах, у банкоматах, щоб клієнти у будь-який час могли вільно користуватися послугами малого банку.

Якість управління малими банками є ключем до їх успіху. Вона складається з умілої поведінки щодо оточення, передусім ринку, тому що ринок має вирішальний вплив на результати, актуальну позицію і майбутнє цієї фінансової установи. У процесі практичного використання зарубіжного управлінського досвіду українським малим банкам варто звернути увагу на такі складові:

- проведення ґрунтовної аналітичної роботи (SWOT-аналіз, конкурентне середовище, наявні та потенційні ніші ринку);
- формулювання стратегічних завдань;
- підготовка кадрового потенціалу, упорядкування організаційної структури;
- впровадження нових банківських продуктів та технологій.

При цьому варто пам'ятати основне кредо роботи кожного банкіра – "Все для клієнта", відповідати та швидко реагувати на його зростаючі потреби, стимулювати розвиток нового і перспективного в асортименті банківських про-

дуктів та послуг, розвивати та вдосконалювати малий банк, підвищувати його кадровий потенціал.

Це дасть змогу утримати старого клієнта, залучити нового, зміцнити його довіру до малого банку як надійної фінансової структури, що дасть змогу зміцнити позиції банківської системи країни, підтримати розвиток підприємництва, забезпечити поступальний рух економіки України в загальноєвропейські інтеграційні процеси.

За всієї значущості розробок вітчизняних і зарубіжних науковців, на сьогодні недостатньо дослідженими залишаються питання організації саме стратегічного банківського ризик-менеджменту та механізму його реалізації, про що свідчить неготовність малих банків до фінансової кризи, відсутність диверсифікації їх діяльності, низька якість активів. Безперечно, малі банки всього світу вживають відповідних заходів щодо розширення своїх потенційних можливостей у сфері управління ризиками та їх оцінки, але сучасна світова фінансова криза засвідчила, що не всі вони достатньо мірою здатні управляти банківськими ризиками.

У цьому зв'язку, корисним буде зупинитись на позитивному зарубіжному досвіді держав з високорозвиненою економікою з тим, щоби узагальнити висновки щодо найбільш істотних його моментів, які доцільно було б використати для вдосконалення вітчизняної практики стратегічного банківського ризик-менеджменту.

Велика кількість іноземних малих банків саме завдяки ефективному та оперативному управлінню ризиками як у передкризовий період, так і в кризових умовах зуміли зберегти міцні конкурентні позиції та підтримку з боку інвесторів, рейтингових компаній та регулятивних органів.

На шляху до результативного ризик-менеджменту трапляються перешкоди як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, до яких варто віднести [4]:

- відсутність доступу до інформації про ризики, яка вважається конфіденційною, доступна лише для обмеженого кола користувачів і, практично є ізольованою для керівництва (ради директорів) та для бізнес-підрозділів малого банку;
- перешкоди ефективного використання зазначеної інформації, оскільки аналітичний інструментарій, що використовується для інформування про стратегічні бізнес-рішення, є обмеженим, тому він, зазвичай, навантажуються додатковими положеннями, інструкціями тощо, які ускладнюють визначення індикаторів ризику для оперативного ухвалення відповідних управлінських рішень;
- рівень культури ведення бізнесу, оскільки керівництво малого банку не завжди визнає той факт, що ризик-менеджмент, і особливо його концептуальна складова, є таким же важливим, а в деяких випадках і визначальним, як і інші заходи щодо збільшення доходів малого банку;
- своєчасна зміна формату і конфігурації системи ризик-менеджменту малого банку з тим, щоби вона була здатною адекватно реагувати на тенденції розвитку банківського сектору.

Висновок. Ринкова економіка потребує послуг не тільки великих, а й малих банків. При цьому стійкість приватних банків частіше більшою мірою залежить не від величини, а від компетенції керівництва банківського менеджменту.

Стратегічне управління ризиками є невід'ємним атрибутом банківського активного менеджменту. На практиці воно виокремлюється у специфічну ризикову стратегію з особливими принципами, цілями і завданнями. Мистецтво успішної банківської діяльності саме полягає в тому, щоб іще до настання ризикової ситуації своєчасно ідентифікувати та оцінити всі можливі варіанти розвитку подій та розробити єдино правильну та обґрунтовану ризикову стратегію.

Література

1. Баталов Г.О. Банковская конкуренция / Г.О. Баталов, А.С. Самойлов. – М. : Изд-во "Экзамэн". – 2002. – 256 с.
2. Малі банки на ринку фінансових та банківських продуктів і послуг // Науковий блог. 23 лютого 2009 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ksh.dp.ua/?p=806>.
3. Мельник П.В. Банківська система зарубіжних країн : підручник / П.В. Мельник, Л.Л. Тангангул, О.Д. Гордей. – К. : Вид-во "Центр навч. літ-ри", 2010. – 574 с.
4. Новый этап развития банковского риск-менеджмента. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://banksua.com/56-novyj-eta-p-razvitija-bankovskogo-risk.html>
5. Ольхова Р.Г. Банковское дело : управление в современном банке : учебн. пособ. / Р.Г. Ольхова. – М. : Изд-во "Кнорус", 2008. – 288 с.
6. Савченко О. Україна сьогодні: банки, економіка, політика / О. Савченко // Банківська справа : наук.-практ. журнал. – 1997. – № 5. – С. 12-14.

Лукановская И.Р., Сидоренко В.А., Сербина О.Г. Мировой опыт функционирования и управления малыми банками

Исследованы особенности мирового опыта функционирования малого банковского предпринимательства. Проанализированы и обоснованы возможности его применения в Украине. Рассмотрены составляющие процесса практического использования зарубежного управленческого опыта украинским малым банкам.

Ключевые слова: банковская система, малые банки, региональные банки, риск-менеджмент, управление рисками.

Lukanovska I.R., Sidorenko V.A., Serbina O.G. World experience of functioning and management small banks

The features of world experience of functioning of the small banking. Possibilities of his application are analysed and grounded in Ukraine. The constituents of process of the practical use of foreign administrative experience the Ukrainian small banks are considered.

Keywords: banking system, small banks, regional banks, risk is a management, management risk.

УДК 338.[23.336+43.02]

*Доц. О.Я. Малиновська, канд. екон. наук;
аспір. Н.Л. Івашиків – Львівська державна фінансова академія*

ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто проблеми забезпечення державної фінансової політики, спрямованої на розвиток аграрних підприємств в умовах сьогодення. Досліджено дію державних програм, спрямованих на розвиток аграрних підприємств в Україні. Проаналізовано недоліки державної політики фінансування підприємств АПК. Запропоновано напрями з покращення державної політики.

Ключові слова: господарська діяльність, підприємства агропромислового комплексу, державна фінансова політика, державні цільові програми.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку ринкової системи господарювання України зумовлений необхідністю проведення реформ, що озна-